

Jan Magne Birkeland

Lisensprogrammet ved Det odontologiske fakultetet i Bergen

Oppsummering etter fire kurs og fem opptak

Lisensprogrammet, et nytt etterutdanningstilbud for tannleger med utdanning fra land utenfor EØS, er prøvet gjennom fire år ved Det odontologiske fakultet i Bergen. Programmet i Bergen fortsetter og et tilsvarende program er nå etablert ved fakultetet i Oslo.

Erfaring og behov har ført til modifisering og utviding av det opprinnelige opplegget, men hovedmodellen er beholdt og evaluert. I tre arbeider har vi vist til bakgrunn for programmet, søkermassen, opptaksforhold, selve programmet, kostnader (1), faktorer som er knyttet til gjennomføring av programmet på normert tid (2) og vi har testet og vist at kandidatene oppnår forventet kompetanse for autorisasjon som tannlege etter avsluttet kurs (3). I det etterfølgende gir jeg, som faglig hovedansvarlig og daglig leder av programmet, en kort oppsummering av erfaringene etter fire kurs og fem opptak til programmet.

Evaluerings

Alle tiltak bør etterprøves og interne evalueringer er vanlig rutine ved undervisning i alle fagområder ved universitetene. Metodene kan diskuteres, enten det er studenter eller de faglige oppleggene som vurderes. Kan for eksempel lærerne i lisensprogrammet være rimelig objektive når vi selv arbeider ved kurset, har direkte kontakt med og underviser kandidatene? Vi mener det, og at funn og resultater forteller «hvor skoen trykker». Våre statistiske analyser dokumenterer også at vi har nådd målet med programmet.

Kandidatene

Kandidatene i kursene er «råmaterialet» som har gjort det mulig å evaluere programmet, og vise til erfaringene publisert i tre artikler (1–3). Våre nøkterne ord og vendinger tydeliggjør dessverre ikke kandidatenes store innsats for å nå målet, norsk autorisasjon som tannlege. Arbeidsdagene har vært lange, mye har vært nytt og noe kan nok i øyeblikket ha virket unødvendig. Undervisningen har utvilsomt vært krevende både for kandidater og lærere. Kandidatene takkes for pågangsmot, for samarbeid, og ikke minst for vilje og evne til å ta et tak for pasientene. Jeg håper og tror at de ser tilbake på kurstiden i Bergen både med forståelse for de utfordringer lærerne møtte, og med oppriktig glede over egen innsats og for selv å ha lyktes.

Nye kandidater

Erfaringene fra fire lisenskurs (2, 3) har vært benyttet ved årets opptak til kurs i henholdsvis Bergen og Oslo. Toogtyve kandidater

med utdanning fra 11 ulike land ble vurdert i Bergen i samarbeid med fakultetet i Oslo. Ikke alle tilfredsstilte fullt ut opptaksgrunnlaget; tilstrekkelig kompetanse i norsk og engelsk språk samt poeng på flervalgsprøven (MC-prøven) i pre- og parakliniske fag (1). På grunnlag av disse kravene, dokumentert utdanning, erfaring fra praktiske «simuleringsoppgaver» (prepareringsøvelser for kaviteter og kroner og vurdering av kasus) og «intervjuer» på ca. 1 time ble 16 kandidater tatt opp til kurs.

Kandidatenes utdanningsbakgrunn og kompetanse viste stort sprik. Som ved tidligere opptak til lisensprogram, var det flere som manglet reell klinisk utdanning med pasientbehandling i flere fag. Etter en helhetsvurdering kunne likevel to faglig sett homogene, men ulike grupper formes. Gruppen på 8 i Bergen forventes å komme gjennom programmet på ett år, mens de 8 i Oslo synes å måtte bruke lengre tid, opptil to år.

Søkere og opptak til lisenskurs

Det hevdes, bl. a. i et høringsutkast fra Det kongelige helsedepartement, at lisensprogrammet ikke har hatt kapasitet til å dekke etterspørselen fra tannleger med utdanning fra land utenom EØS-området (4). Forholdet er imidlertid at det ved alle opptak, også årets, er tatt opp kandidater som formelt sett ikke fullt ut har tilfredsstilt alle opptakskravene. Årets opptak bekrefter således tidligere funn og opplysninger om søkermassen (1).

Ved årets opptak hadde 46 kandidater bestått eller prøvet å bestå kravene for opptak, språkprøver og flervalgsprøve i pre- og parakliniske fag. Av disse hadde bare 27 (60%) bestått norskkravet, og ferdighet i norsk er viktig for å kunne gjennomføre programmet (2). Flere av de 27 manglet andre deler av opptakskravene. Konklusjonen er klar: Ved samtlige opptak har man faktisk strevet med å få fulle kurs da søkermassen ikke fullt ut har tilfredsstilt grunnlaget for opptak.

Kompetanse og autorisasjon

Noen forhold knyttet til kompetanse og autorisasjon av tannleger synes jeg krever presisering. Jeg bygger mine synspunkter på faglige vurderinger av mer enn 50 potensielle «lisenskandidater», gjennomføring av fire lisenskurs og mange års erfaring som klinisk lærer.

Ordinære tannlegestudenter har tre års klinisk utdanning med kontrollert pasientbehandling før de anses å ha adekvat klinisk skjønn og kompetanse i de ulike kliniske fag og derved godskrives et kvalitetsnivå som gir grunnlag for autorisasjon. Flere søkere til lisensprogrammet har åpenbart ikke vært gjennom kontrollert systematisk klinisk undervisning, andre har det, om enn i vekslende grad, og noen få har god utdanningsbakgrunn. Blant annet derfor, og ikke umentet, tilsier erfaring fra lisensprogrammet at kompetansenivået blant våre studenter, generelt sett, er høyere enn for mange av de som med tannlegedanning fra land utenfor

Forfatter

Jan Magne Birkeland, professor dr. odont. Odontologisk institutt – kariologi, Det odontologiske fakultet, Universitetet i Bergen

EØS-området søker norsk autorisasjon. Behovet for ajourføring av kompetanse for kandidatene synes derfor både berettiget og nødvendig. Først prosent av kandidatene har sågar brukt mer enn ett år i programmet, og svak kompetanse er grunnen til mange og lange økter.

Ved avsluttet lisenskurs er det prøvet og dokumentert at kandidatenes faglige kompetanse er hevet til jevnbyrdig med norsk utdanning (3). Ajourføringen av kompetanse for disse tannlegene er forutsetningen for autorisasjon (5) og for at de skal kunne tilby pasientene faglig adekvat nivå på tannbehandling.

Fakultetene har vært enige om hvorledes en skal gjennomføre og sikre kvalitet og ajourføring av kompetanse til autorisasjonsnivået. Systematiske, faglige velfunderte og prøvde ajourførings tiltak ved de odontologiske fakultetene er en logisk fremgangsmåte for å unngå at tannleger utfører pasientbehandling uten å ha tilstrekkelig kompetanse. Aksepteres andre og «løser» tiltak (4, 6), vil pasientene og tannhelsetjenesten kunne bli skadelidende. Dessuten: Vi vil kunne få A- og B-tannleger; de som gjennomgår systematisk klinisk utdanning ved fakultetene med «kvalitetskontroll», og kolleger uten denne formelle kontroll av kompetanse i alle kliniske fagområder. Dette må unngås ved at forutsetningene for kompetansesikring av utenlandske tannleger trygges gjennom lisensprogrammet, til beste for kandidatene, og for pasientene og for norsk tannhelsetjeneste. Vil det bli gitt autorisasjon ved svakere kompetanse enn for norske tannlegestudenter, bør de faglige miljø og våre studenter reagere.

Kolleger fra fremtidige EU-land

Flere tannleger med utdanning fra land som snart kan komme inn i EU, har vært i lisenskursene (n=9) eller blitt vurdert for opptak (n = 11). Erfaring fra kursene så vel som fra årets opptak, viser behov for etterutdanning og ajourføring av kompetanse også for disse 20 tannlegene med utdanning fra seks ikke-EU land. Det bør imidlertid da presiseres at denne gruppen, generelt sett, har hatt et bra faglig utgangspunkt, og er kommet gjennom programmet på normert tid (2) og har avsluttet med gode resultater (3).

Her, så vel som tidligere (1–3), er gruppering basert på utdanningsland. Enkelte med utdanning fra øst-europeiske land kommer imidlertid opprinnelig fra andre land og fra andre regioner, for eksempel fra asiatiske land. Dette er som ved utdanning i Norge eller for norske tannleger med utdanning i utlandet.

Et nytt forhold ved årets opptak i forhold til tidligere, var at flere kandidater hadde bosted utenfor Norge. Dette er en uforutsett situasjon som kan angå gjennomføringen av programmet.

Medarbeidere

Mange erfarne og dyktige lærere har deltatt i programmet. Jeg takker kolleger ved Det odontologiske fakultetet for velvilje, smidighet og stor innsats. Deres undervisningserfaring og gode kliniske skjønn har vært viktige elementer for å oppnå god undervisning av kolleger hvorav flere i utgangspunktet har følt seg kompetent til, på fritt grunnlag, å ta hånd om pasienter. Lærerne har gitt uttrykk for at lisensarbeidet generelt sett har vært utfordrende, krevende og interessant og at samarbeidet mellom kandidater og lærere har fungert godt.

Nye kolleger

Det er tannlegemangel i Norge. Kandidatene fra ikke-EØS-land som har vært i lisensprogrammet gjennom de fire årene, svarer i antall til et årskull kandidater utdannet i nittiårene i Bergen; gjennomsnittet var da 31 kandidater og kullstørrelsen varierte fra 20 til 47 kandidater. Tannlegene som har gjennomført programmet er således et betydelig og viktig supplement til den norske tannlegestand og tannhelsetjenesten.

Referanser

1. Birkeland JM, Molven O, Fristad I, Berge M, Hoff I, Walter K, Isaksen TS. Autorisasjon av tannleger med utdanning fra land utenfor EØS: erfaringer fra lisensprogrammet i Bergen. *Nor Tannlegeforen Tid* 2003; 113: 210–7.
2. Birkeland JM, Molven O, Haugejorden O, Bøe OE. Prediksjon av gjennomføring av lisensprogrammet for tannleger fra land utenfor EØS på normert tid. *Nor Tannlegeforen Tid* 2003; 113: 842–6.
3. Birkeland JM, Molven O, Fristad I, Berge M, Hoff I, Tufte P, Bøe OE. Kompetanse til tannleger fra land utenfor EØS før og etter lisensprogrammet i Bergen. *Nor Tannlegeforen Tid* 2003; 113: 848–51.
4. Det kongelige helsedepartement. HØRING – utkast til forskrift om tilleggskrav for autorisasjon for helsepersonell, ref 03/01415 HRA/RH: Oslo: Det kongelige helsedepartement; 2003.
5. Lov om helsepersonell (helsepersonelloven), lov-1999-07-2-64. Oslo: Helsedepartementet; 1999.
6. Sosial- og helsedirektoratet. Forslag til nytt kvalifiseringsopplegg for tannleger fra land utenfor EØS, ref T/TP/CBP 02/9706; Oslo: Sosial- og helsedirektoratet; 2002.

Søkeord for Internettversjon: www.tannlegetidende.no; Evaluering; Pedagogikk; Samfunnsspørsmål; Tannlege; Utdanning

Adresse: Jan Magne Birkeland, Årstadveien 17, 5009 Bergen.
E-post: jan.birkeland@odont.uib.no